

ШЛЯХ ДОВЖИНОЮ У СТО РОКІВ 1920-2020

Стоматологічний факультет
Національного медичного
університету імені О. О. Богомольця

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
Стоматологічний факультет

ШЛЯХ ДОВЖИНОЮ У СТО РОКІВ 1920-2020

Стоматологічний факультет
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця

Видання друге, виправлене та доповнене

Укладачі:

Наталія Біденко, Юрій Клітинський

Дніпро 2021

УДК 378.4.093.5:616.314(477-25)«1920/2020»НМУ(09)
Ш-70

Рекомендовано до видання Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця,
протокол №2 від 10.09.2020 року

Рецензенти:

Директор Національного музею медицини України, Заслужений лікар України, д.мед.н.,
професор Шипулін Вадим Петрович

Професор кафедри ортодонції Львівського національного медичного університету імені
Данила Галицького, Заслужений діяч науки і техніки України, д.мед.н.,
професор Смоляр Ніна Іванівна

Укладачі: Біденко Наталія Василівна, Клітинський Юрій Віталійович

Авторський колектив:

Біденко Наталія Василівна
Борисенко Анатолій Васильович
Канюра Олександр Андрійович
Клітинський Юрій Віталійович
Куц Павло Валерійович
Мазур Ірина Петрівна
Маланчук Владислав Олександрович
Неспрядько Валерій Петрович
Печковський Костянтин Євгенович
Савичук Олександр Васильович
Скрипник Ірина Леонідівна
Філоненко Валерій Володимирович
Фліс Петро Семенович
Хоменко Лариса Олександрівна
Шаповалова Ганна Іванівна
Яковенко Людмила Миколаївна

Ш-70 Шлях довжиною у сто років (1920-2020): Стоматологічний факультет Національного медичного університету імені О. О. Богомольця: 2-ге вид., виправ. та доп. / Уклад. Н. Біденко, Ю. Клітинський. – К: 7БЦ, 2021. – 352 с.

ISBN 978-617-549-057-0

Видання присвячене столітньому ювілею стоматологічного факультету Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. У ньому зібрано історичні факти, показано сучасний стан стоматологічної галузі взагалі й осві-ти зокрема, спрогнозовано перспективи розвитку стоматології у майбутньому. Призначене для фахівців стоматологічної галузі, медиків, усіх, хто цікавиться розвитком стоматології в Україні.

УДК 378.4.093.5:616.314(477-25)«1920/2020»НМУ(09)

ISBN 978-617-549-057-0

© Біденко Н., Клітинський Ю., укладання, 2021
© НМУ імені О. О. Богомольця, 2021

ЗМІСТ

Історія стоматологічного факультету	10
Декани стоматологічного факультету	54
Кафедра терапевтичної стоматології	88
Кафедра хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії	134
Кафедра ортопедичної стоматології	182
Кафедра хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії дитячого віку	232
Кафедра дитячої терапевтичної стоматології та профілактики стоматологічних захворювань	256
Кафедра ортодонції та пропедевтики ортопедичної стоматології	286
Об'єднані фахом	314
Жага творчості	320
Список літератури	348

Ректор НМУ ім. Д. О. Богданова

Юрій Кучер

ШАНОВНА МЕДИЧНА СПІЛЬНОТО!

Минуло сто років із моменту створення стоматологічного факультету Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. Усі ці роки – час вагомих здобутків у науці й практиці, десятки тисяч підготованих кваліфікованих лікарів для охорони здоров'я України і зарубіжжя, праця потужного колективу провідних учених, педагогів, науковців, чиї імена досі відомі та шановані у світі. Ми маємо пишатись тим, що перший в Україні одонтологічний факультет був створений саме у стінах нашого Університету і донині залишається флагманом підготовки стоматологічних кадрів у країні. Ефективна діяльність факультету протягом усіх років його існування була запорукою зростання рейтингу Університету, авторитету його випускників, їх затребуваності у практичній охороні здоров'я як в Україні, так і за її межами.

У книзі, присвяченій сторіччю факультету, яскраво окреслено непростий шлях його становлення та розвитку, найважливіші віхи історії, а також ті здобутки і досягнення, якими ми пишаємось уже сьогодні. Вона дає нам розуміння того, наскільки важливий міцний фундамент, створений не одним поколінням, для розквіту і невпинного руху вперед сьогодні.

Сердечно бажаю усьому колективу стоматологічного факультету міцного здоров'я, натхнення, нових професійних здобутків, визначних перемог, визнання у світі, а кожному співробітнику, що творить сучасну історію факультету, – самореалізації, широких можливостей і особистого щастя.

Ректор НМУ імені О. О. Богомольця
Юрій Кучин

ІСТОРІЯ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

НА ЗОРІ СТАНОВЛЕННЯ

Історія стоматологічного факультету Національного медичного університету імені О. О. Богомольця починається з 1920 року. Становленню факультету, як, власне, і стоматології передував довготривалий і складний шлях, що пролягав від ремісництва до оформлення цієї галузі як самостійного великого розділу медичної науки, де об'єдналися лікування зубів, зубне протезування, щелепно-лицева хірургія, ортодонтія, профілактика.

У часи Російської імперії стоматологія розвивалася поза стінами вищої школи. А до 1881 р. зуболікарська освіта взагалі перебувала поза будь-якою школою: були кабінети дантистів, до яких приписували учнів як асистентів і помічників. Від них не вимагалася навіть загальноосвітня підготовка, а після трирічного навчання у відомого дантиста такі учні, склавши іспит, самі ставали дантистами.

Поєднання сфери зуболікування із загальною медициною в Російській імперії почалося в 70-х рр. ХІХ ст., що значною мірою завдячувалося науково-практичним результатам діяльності професорів М. Скліфосовського, Ю. Шимановського (Імператорський університет Святого Володимира), професорів Х. Соломона, І. Буяльського, М. Пирогова, В. Ратимова (Санкт-Петербурзька медико-хірургічна академія), приват-доцента М. Знаменського (Московський університет).

Медичний факультет, який було відкрито 1841 року в Імператорському університеті Святого Володимира, заклав підвалини сучасного Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Зокрема, М. Пирогов, спостерігаючи за щелепно-лицевими пораненими під час Кримської та Кавказької воєн, заперечував ранню резекцію нижньої щелепи при вогнепальних пораненнях, яку пропагував свого часу відомий французький військовий хірург Д. Ж. Ларрей (1829). Пирогов запропонував підборідно-тім'яну пов'язку для фіксації уламків щелеп, зонд і поїльник для годування поранених, хірургічні набори інструментів для щелепно-лицевих операцій, зуболікарський інструментарій. За його ескізами було створено ранець із хірургічними інструментами, куди входили зубний ключ, апарат для фіксації уламків нижньої щелепи, Т-подібна головна, лицева і носова пов'язки, інші предмети, необхідні лікареві для допомоги пораненому. Саме Микола Пирогов розробив методику обробки щелепно-лицевих ран, фіксації уламків щелеп гіпсовою пов'язкою. А анатомічне поняття «трикутник Пирогова» відоме кожному стоматологу. Саме видатний російський хірург заклав основи сучасної хірургії щелепно-лицевої ділянки.

Учень Миколи Пирогова, Юлій Шимановський, продовжив працю свого вчителя. Водночас, узагальнивши та систематизувавши світовий досвід операцій на обличчі, він упритул наблизився до рішення проблеми ринопластики.

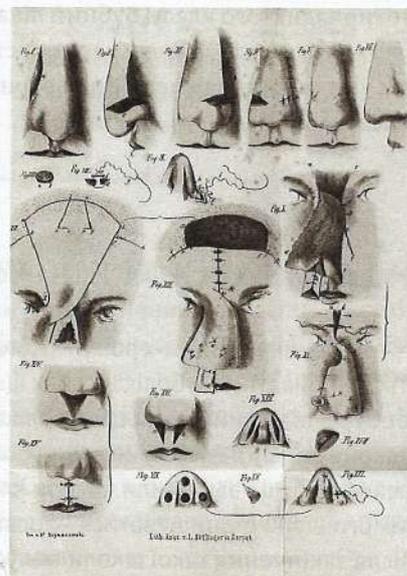
Микола Пирогов, видатний хірург, анатом і педагог, який заклав основи сучасної хірургії щелепно-лицевої ділянки

“

Наприкінці XIX ст. у царській Росії зростає рівень зацікавлення стоматологічним медичним напрямом, і водночас стає помітною тенденція виокремлення стоматології у самостійну галузь

Юлій Шимановський, всесвітньо відомий хірург, один з основоположників вітчизняної трансплантології, пластичної та відновної хірургії

Обкладинка до Атласу хірургічної анатомії артеріальних стовбурів і фасцій М. Пирогова

Таблиця із праці Ю. Шимановського, присвяченої пластичним операціям на носі

Видатний хірург Микола Скліфосовський був одним із тих, хто наполягав на впровадженні вищої одонтологічної (зуболікарської) освіти

Госпітальну хірургічну клініку Імператорського університету Святого Володимира певний час очолював професор М. Скліфосовський. Маючи досвід участі у Російсько-турецькій війні (1877–1878 рр.), він дійшов висновку про необхідність надання пораненим у щелепно-лицеву ділянку спеціальної допомоги, а згодом уперше у світі застосував місцеве знеболення розчином кокаїну при операціях на обличчі, сконструював апарат для проведення наркозу під час операції. За допомогою цього апарату він виконав рідкісну операцію – резекцію обох половин верхньої щелепи з одночасним ортопедичним лікуванням. До нього було виконано всього 12 таких операцій.

Наприкінці XIX ст. у різних професійних виданнях («Врачебный сборник Киевского военного госпиталя», «Врач» та ін.) стали дедалі частіше з'являтися публікації науковців і практиків, здебільшого пов'язані з оперативним втручанням у щелепно-лицевій ділянці. Це свідчило про високий рівень зацікавлення цим медичним напрямом і водночас про тенденцію виокремлення стоматології у самостійну галузь. У той час питання спеціальної одонтологічної (зуболікарської) освіти привертало увагу багатьох учених-медиків, хірургів, зубних лікарів, дантистів. На впровадженні вищої одонтологічної (зуболікарської) освіти наполягали світила тогочасної науки М. Скліфосовський, О. Лімберг, С. Коломнін, О. Кудряшов, Ф. Звержховський. За відкриття зуболікарських шкіл виступали дантисти О. Синіцин, І. Хрущов, Х. Важинський та ін.

Врешті 1891 року було видано закон «Про перебудову навчання зуболікарському мистецтву», який встановлював два звання для спеціалістів із зуболікування: зубний лікар і дантист. Кваліфікація дантиста надавалася тим, хто навчався шляхом учнівства у приватних кабінетах, а зубного лікаря – тим, хто закінчував зуболікарські школи, діяльність яких почала визначатися так званим нормальним статутом. Нормальний статут не передбачав припинення підготовки дантистів шляхом учнівства, до того ж дантист міг отримати звання «зубний лікар», склавши іспити у спеціальній зуболікарській школі.

◆ ◆ ◆ ДАНТИСТИ І ЗУБНІ ЛІКАРІ В ТАБЕЛІ ПРО РАНГІ

Дантисти і зубні лікарі, виконуючи практично однакову роботу, мали різні права. Зубний лікар у разі вступу на державну службу міг отримати чин десятого класу, тоді як дантист користувався тільки перевагами чина чотирнадцятого класу. Зубний лікар затверджувався у своєму чині через чотири роки вислуги, а дантист – тільки через шість років. У той час як зубні лікарі користувалися правом виписування рецептів для отримання ліків із аптек, дантистам цього права не надавалося.

ЗУБОЛІКАРСЬКІ ШКОЛИ

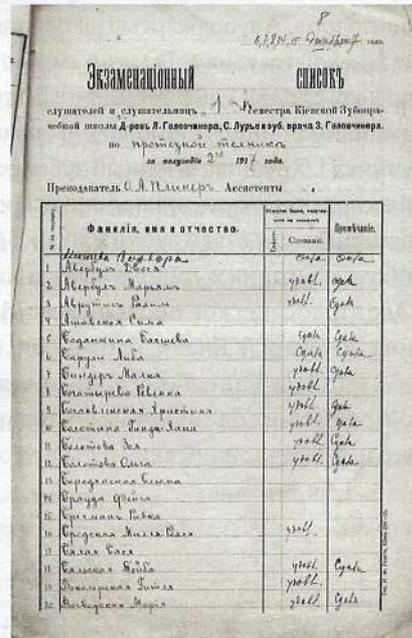
Починаючи з 90-х років XIX століття, одонтологічна освіта зосереджується у приватних зуболікарських школах. Зокрема, 1881 року в Санкт-Петербурзі відомий фахівець зуболікарської практики Хома Важинський відкрив першу в Росії приватну зуболікарську школу. Спочатку до неї приймали осіб, що закінчили чотири класи загальноосвітньої гімназії. Потім вимоги стали підвищуватися – і освітній ценз уже становив шість класів. Після закінчення такої школи випускник отримував фах зубного лікаря.

Київська зуболікарська школа лікарів Л. Головчинера, С. Лур'є і зубного лікаря З. Головчинера (1898–1919 рр.)

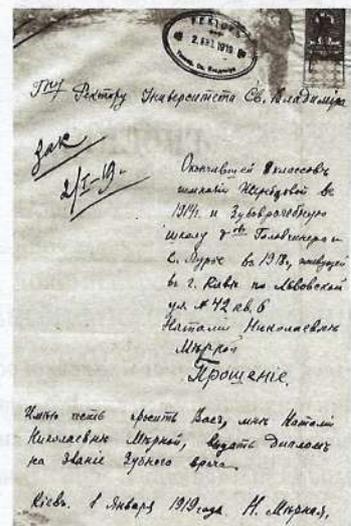
Свідцтво про присвоєння кваліфікації дантиста ректором Імператорського університету Святого Володимира

Екзаменаційний список слухачів Київської зуболікарської школи лікарів Л. Головчинера, С. Лур'є з протезної техніки

Особова справа учениці зуболікарської школи Л. Бланка

Прохання до ректора Імператорського університету Святого Володимира про видання диплома зубного лікаря

Навчання тривало два з половиною роки. Подібні школи почали відкриватися в університетських містах, де існував медичний факультет, зокрема у Києві, Харкові, Одесі. Усе частіше зуболікуванням стали займатися особи, які мали вищу медичну освіту.

На початку ХХ століття в Києві існували три зуболікарські школи: школа лікаря Л. Бланка, школа приват-доцента Київського університету М. Жука, школа лікарів Л. Головчинера, С. Лур'є і зубного лікаря З. Головчинера. Свідцтво про присвоєння звання зубного лікаря видавалося після державних іспитів на медичному факультеті.

Науково-популярне видання

Шлях довжиною у сто років (1920-2020)

Стоматологічний факультет
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця

Укладачі: Наталія Біденко, Юрій Клітинський

Підписано до друку 25.09.2020. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний
Умовн. друк. арк. 20,46. Обл. вид. арк. 15,63. Зам. № 0309.
Наклад 100 прим.

Видавець ТОВ «7БЦ»

03067, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84

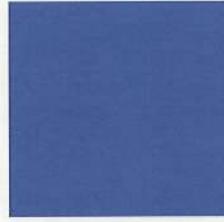
e-mail: 7bc@ukr.net, тел: (044) 592-00-80

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017

Виготовлювач ТОВ 24Принт

03039, місто Київ, пр. Науки, будинок 1, корпус 1,

тел: (067) 571-89-69

ISBN 978-617-7953-17-2

9 786177 953172

